

Väestökehityksen haasteita perusopetuksen järjestämisessä käsittelevä alatyöryhmä

Aika: tiistai 25.2.2025 klo 12–14

Paikka: OKM, Meritullinkatu 10, Helsinki, kokoushuone Labor ja Teams

Läsnä:

Minna Polvinen, Aili Johansson, Mika Puukko, Heli Nederström OKM

Suvi Savolainen, VM

Riina Plosila, Espoon kaupunki

Mari Sjöström, Kuntaliitto

Jeanette Björklund, Paraisten kaupunki

Pauliina Viitamies, Opetusalan Ammattijärjestö OAJ

Anu Liljeström, Esa Kaunisto Aluehallintovirasto

Katri Kuukka, Opetushallitus

Pöytäkirja

1. Kokouksen avaaminen ja läsnäolijoiden toteaminen

Työryhmän puheenjohtaja, neuvotteleva virkamies Minna Polvinen avasi kokouksen. Todettiin läsnäolijat ja keskusteltiin edellisen kokouksen pöytäkirjasta.

2. Laatuksiteeriluonnokset koskien oppimäärän toteutumista ja yhdenvertainen pääsy/saavutettavuus

Neuvotteleva virkamies Minna Polvinen opetus- ja kulttuuriministeriöstä esitteli alatyöryhmän jäsenille ennakkoon toimitetun aineiston.

Tarkennettu ja sanoitettu valtakunnallinen laatuavoite

Perusopetuksen toteutuksessa noudatetaan valtakunnallisesti yhtenäisiä perusteita.

Oppilaat kaikkialla Suomessa saavat valtakunnallisesti yhtenäisten perusteiden mukaista ja laadukasta opetusta perusopetuksessa sekä elämässä tarpeellisia tietoja ja taitoja.

Keskustelu

Keskustelussa nostettiin esille mm. seuraavia näkökohtia:

- *Vuosiviikkotuntien seuraaminen olisi tärkeää. Asia on normitettu tarkasti, joten olettamuksena on, ettei missään ole alle minimituntimääriä. Lisätunteja kuitenkin annetaan, joten tulisi tarkastella mitä vaikutusta tällä on. Tasaako lisätunnit saadun oppimäärän kokonaisuutta? Kuntien seuraaminen ja toimijoiden kytkeminen laatukokonaisuuteen olisi tärkeää. Mihin lisätunnit kohdistuvat jos "ylitunteja" pystytään järjestämään jatkossakin?*
- *Tiedämmekö, miten paljon eri oppiaineista vapautetaan "kohtuuttomuusnäkökulman" perusteella? Saadaanko tulevasta oppimisen tuen seurannasta tietoa, mikä on oppiaineiden todellinen määrä päättötodistuksen saataessa?*
- *Voisiko sanoitus olla: Perusopetuksen toteutuksessa noudatetaan valtakunnallisia opetussuunnitelman perusteita. Myös valtakunnallisen suunnitelmat täsmentävät opetussuunnitelman linjauksia.*
- *Voisiko muotoilu olla: Perusopetuksen toteutuksessa noudatetaan valtakunnallisesti yhtenäisiä lainsäädännön perusteita ja siihen liittyviä suunnitelmia.*
- *Olisi hyvä huomioida erilaisiin suunnitelmiin kohdistuva poliittinen kritiikki. Ehdotettiin, että jätettäisiin laatutavoitteesta suunnitelmien teko pois. Kuntien normienohjaus ja suunnitelmien tarkastelu on käynnissä.*
- *Laatutavoite tuntuu nyt itsestäänselvyydeltä. On noudatettava valtakunnallisia perusteita muutenkin, joten laatutavoite ymmärretään, ettei voi olla vaihtoehtoja. Valtakunnalliseen opetussuunnitelmaan liittyy myös paikalliset linjaukset. Paikalliset linjaukset vaatisivat laadun tarkastelua. Tulisi pohtia, miten toimivia paikalliset päätökset ovat. Voisiko valtakunnallista laatutavoitetta jatkaa: missä asioissa näiden normien pohjalta tulee tehdä paikallisia linjauksia.*

Seurantatieto: (koulu, opetuksen järjestäjä, valtakunnallinen)

- Vuosiviikkotuntien määrä per opetuksen järjestäjä/oppilas
- Minimituntimäärän (vuosiviikkotunnit) alittaneiden / ylittäneiden kuntien määrä? Kunnittaiset taustamuuttajat huomioitava/esim. opetuskieli, koko, sijainti
- Valinnaiset kielet – kielitarjonta, opetuksen määrä ja toteuma

Keskustelu seurantatiedoista

Keskustelussa todettiin, että valtakunnan tasolla tarvittaisiin tietoa minimituntimääristä. Tieto voi kuntatasolle vietyinä sisältää tiettyjä herkkyyksiä. Valinnaiset kielet ovat yhdenvertaisuusasia. Eri puolella Suomea on erilaiset mahdollisuudet opiskella kieliä. Haetaan valtakunnallisia laatukriteereitä, jotka palvelisivat paikallisella tasolla.

- Opetussuunnitelman perusteet voisi huomioida seurantatiedoissa. Voisiko seurantatietona olla opetuksen järjestäjiltä tieto, miten opetussuunnitelman kehitystä viedään eteenpäin. Onko opetussuunnitelma päivitettävä asiakirja vai jätetäänkö se toiminnassa huomioimatta. Pystyttäisiinkö tätä seuraamaan valtakunnallisesti ja riittäisikö tästä tieto, että asiakirjaa on päivitetty? Seurantatieto antaisi toimijoille viestiä, että asiakirja on tärkeä ja sitä pitää päivittää aktiivisesti. Pohdittiin Opetushallituksen keinoja seurata paikallisia opetussuunnitelmien toteutumista. Voisiko toimijoilta vaatia, että opetussuunnitelmat ovat julkisesti nähtävillä ja paikallisesti päätettävät asiat linjattu.
- Valinnaiset kielet ovat haastava kokonaisuus, koska esimerkiksi suurissa kaupungeissa voi olla paljon oman äidinkielen opetusta ja sen yhteydessä on usein tarjolla samoja kieliä kuin valinnaisina kielinä. Näitä kieliä valitaan oman äidinkielen kautta. *Voisiko seurantatiedoissa olla rinnalla oman äidinkielen opetus?*
- Muotoilua *Vuosiviikkotuntien määrä per opetuksen järjestäjä/oppilas* voisi vielä pohtia. Tulisiko olla minimissään?
- On kuntia, joissa valinnaisia kieliä ei enää tarjota. Seurantatiedoista tulisi muodostua kuvaaja, joka näyttäisi kuntien eriytymistä.
- Väestökehitys vaikuttaa seurantatietoihin. *Paikallisesti päätettävistä asioista voidaan tehdä myös maakuntatasoisi.* Kaikki kunnat eivät tee omia opetussuunnitelmia vaan voidaan tehdä myös maakunnallinen opetussuunnitelma. Osa kunnista voi joutua lipsumaan myös maakunnallisesta opetussuunnitelmasta. Tämän seuraaminen voi olla haastavaa.
- *Kunnan väestörakenne ja kielirakenne vaikuttaa kielivalintoihin.* Vuosiviikkotunnit ja valinnaiset kielet- seurantatietoa karttuu ajan kanssa ja sen myötä kriteeriä pystytään muokkaamaan.
- *Kuntakohtaiset tiedot ovat tärkeitä kunnille. Seurantatiedoista ei tulisi saada pelkästään valtakunnan tai alueellisia keskiarvoja.* Seurantatietojen avulla kunnat pystyisivät arvioimaan, miten kilpailukykyisiä ovat laadun suhteen verrattuna naapurikuntiin.
- *Kriteerit koskevat kaikkia opetuksen järjestäjiä ei pelkästään kuntia.*
- Keskusteltiin valinnaisten kielten opiskelun tietopohjasta. *Valmistelussa tulee muistaa ruotsinkielisen ja suomenkielisen opetuksen eroavaisuudet.* Seurannan kautta saadaan lisätietoa ruotsinkielisen koulutuksen erityispiirteistä. Todettiin, että *valmistelussa huomioidaan ruotsinkielinen opetus koko ajan, ei ole tarkoitus tehdä erillisiä kriteereitä.*
- Pohdittiin, voisiko kielten opetuksen seurantaan liittää tiedon, onko opetus toteutettu etäjärjestelyillä.

- Minimituntimäärän kirjauksessa on sana *koko*- tarkoittaako se oppilasmäärää vai pinta-alaa?
- Pohdittiin, olisiko minimituntimäärän seurannassa *ylittäneiden kuntien määrä*. Tärkeä olisi tietää, mihin lisätunnit kohdistuvat, se voisi olla tietynlainen laadun mittari. Jos ajatellaan, että lisätunnit tuottavat laatua niin onko silloin ajatus, että minimitunnit eivät tuota laatua?
- Tuottaako määrä laatua? Meillä on asetetut minimituntimäärät ja valtakunnalliset perusteet ja näillä on tarkoitus saavuttaa osaamisen taso. Onko lisätunnit sitten aina positiivinen asia vai voiko lisätunnit olla jotain muuta kuin laadun tae? Tulisiko seurattavana kokonaisuutena olla valinnaiset aineet eikä pelkästään kielet. Huomioitava muutkin taidot mitä työelämässä tarvitaan esim. robotiikka.

Koulumatkat

Opetusneuvos Heli Nederström opetus- ja kulttuuriministeriöstä esitteli alatyöryhmän jäsenille ennakkoon toimitetun aineiston. Aineistossa käytiin läpi muun muassa koulumatkojen normipohja.

Tarkennettu ja sanoitettu valtakunnallinen laatutavoite (luonnos)

Oppilaan koulumatkat ovat mahdollisimman turvallisia ja lyhyitä ja oikeus turvalliseen koulukuljetukseen/koulumatkaan toteutuu lainsäädännön edellyttämällä tavalla.

Seurantatieto

- Koulukuljetuksessa oleva oppilasmäärä
- Kuljetuksissa olevan oppilaan keskimääräinen ajallinen päivittäinen koulumatka odotuksineen
- Oppilaan ja oppilaalle osoitetun lähikoulun välinen etäisyys.

Keskustelussa nostettiin esille mm. seuraavia näkökohtia:

- Saaristonäkökulma: jos asuu saaristossa etäisyydet eivät ole pitkiä, mutta ajat ovat. 3 tuntia tulee helposti vastaan, jos tulee koululle esimerkiksi kahden lautan kautta. On myös lapsia, jotka joutuvat yöpymään kouluun tultaessa. Kilometrien sijaan olisi hyvä puhua ajasta.
- Laatukriteerissä esiin pitäisi tulla lähikoulu. Jos otamme toissijaisen koulun mukaan, tiedonkeruu hankaloituu. *Keskimääräinen ajallinen kesto ei kerro mitään*, se kertoo ainoastaan kunnan maantieteellisestä rakenteesta. Tämä tieto löydetään jo muista kuntaluokituksista. Koulumatkoja pitäisi pystyä seuramaan ajan ja matkan osalta. Ideaali olisi saada näitä ristiintaulukoitua. Koulukuljetusreitit ovat myös taloudellinen näkökulma. On esimerkkejä koulumatkan reiteistä, että 8 km matkaan menee maksimimäärä aikaa.

- *Kuljetusoppilaat ovat eri asia kuin koulumatka. Jokaisella oppilaalla on koulumatka, mutta kaikille oppilaille ei synny koulumatkaetuutta. Kaikki tiet eivät ole kuntien tiestöä. Muut opetuksenjärjestäjät vielä erikseen, heille tämä kriteeri ei sovellu.*
- Tulisiko seurata kuinka ja miten reitistö muodostuu. Muuttajat ovat tässä suuria. *Koulukuljetusoppilaiden määrä voi myös kasvaa kuntien päätöksellä. Tulisiko seurata lasten määrää, joiden koulumatka ylittää 5 km. Kunnat voivat esimerkiksi myöntää koulukuljetuksen, vaikka matkaa olisi 3 km. Kilpailutuksen haasteet vaikuttavat reittien suunnitteluun. Mitä halvemmalla saat tarjouksen sitä pidemmäksi matkat ajallisesti kasvavat. Nykyinen kilpailutuslainsäädäntö ja päästödirektiivi hankaloittavat kuljetusyrittäjien toimintaa. Tarjoajien määrä vähenee, koska kaikilla ei ole päästödirektiivin mukaista kalustoa.*
- Peruspalvelujen saatavuuden arvioinnissa seurattiin vuonna 2021 kuljetusoikeuden saaneiden alaluokkien oppilaiden lukumääriä eri matkoilla: yli 50 km, 20–50 km, 10–20 km, 5–10 km, 3–5 km, alle 3 km. Seurattiin myös kuljetusoikeuden saaneiden alaluokkien (1–6) oppilaiden päivittäinen koulumatka odotuksineen: yli 3 tuntia, 2,5–3 tuntia, 1–2,5 tuntia, alle tunnin.
- Kaupunkien osalta on huomioitava, että mahdollisimman lyhyt ja turvallinen koulumatka ei kaikissa tilanteissa ole lapsen edun mukaista. Kaupungeilla on tiettyjä alueita, joissa suomen kieli on vähemmistössä ja olisi tarve saada sekoitettua lapsia keskenään, jotta segregatiota ei syntyisi. Lainsäädäntö estää kuitenkin tämän, koska koulumatkan tulee olla mahdollisimman lyhyt.
- Miten oppilasmäärä kuvaa koulukuljetuksen laatutavoitetta? Miten tieto saadaan? Lapsen edun todentaminen on tärkeää. Opetuksenjärjestäjät itse seuraavat, mutta miten tieto saadaan valtakunnalliseen käyttöön? Koulurakennuksista ei saada tietoa vaan tieto pitää saada kunnalta itsestään. Tämä vaatii paljon uutta tiedon tuottamista. Jos kunnat alkavat tuottamaan tietoa, se pitää palauttaa kunnan itsensä käytettäväksi. Kuljetusoppilasmäärät ja kustannukset tiedetään. Matkojen ajallinen kesto ja matkojen pituudesta ei ole tarkkaa dataa. Tieto löytyy kuitenkin kunnista.
- Syke on kehittänyt Liiteri-palvelua <https://liiteri.ymparisto.fi/>, jossa on rakennetun ympäristön karttatasoja ja tilastoja.
- Onko turvallisuutta mahdollisuutta saada näkymään laatutavoitteeseen? Koulumatkaturvallisuus - koulukuljetussuunnitelmat/kriteerit. Onko koulukuljetuksessa varmistettu, että kuljettajalla on sama kielitaito kuin oppilailla.
- *Pitäisikö laatutavoitetta viedä saatavuuden suuntaan?* Koulumatkoilla turvataan koulutuksen saatavuus ja saavutettavuus. Koulumatkatieto muuttuu joka vuosi, koska tulee uusia oppilaita ja osa poistuu yläasteelta. Tässä tulisi tarkkaan miettiä, miten tavoitetta voidaan seurata, kun tilanne muuttuu joka vuosi ja sitä myöten myös reitit muuttuvat.

- Laatuavoitetta voisi muokata saavutettavuuden suuntaan ja seurantatietona käyttää koulukuljetuksen asioita. Tiedonkeruu järjestettäisiin ristiin taulukoilla: matka ja aika. Lapsen etu ja koulutuksen saatavuus ja saavutettavuus olisi tärkeä tavoite.
- *Kuljetusoppilaille on hankala saada tukiopetusta.* Tulisiko laatukriteerinä olla, miten nämä lapset saavat ylimääräisen tukiopetuksen.
- Saatavuus ja saavutettavuus kannatettavaa. Turvallisuuden näkyväksi tekeminen olisi tärkeää. Aika ja matka mainitaan laissa, joten seuranta tästä olisi hyvä saada. Koulumatkojen osalta on oppilaita, jotka kulkevat itse kouluun, osa saa saattamisavustusta, osa kulkee koulukuljetuksessa. Näiden kaikkien osien seurannan rakentaminen olisi hyödyllistä.
- On kuntia, jotka ovat taloudellisesti vaikeuksissa koulukuljetusten kustannusten vuoksi. Tällä voi olla vaikutusta opetuksen järjestämiseen osoitettavaan määrärahaan. Jatkuvasti kasvavat kuljetuskustannukset syövät resurssin oppimäärien toteutumiselta. Kalleus tulisi saada paremmin julkisesti näkyviin.
- *Jos meillä on yleinen valtakunnallinen tavoite ja sen lisäksi olisi toinen virke, jossa todetaan erilaisten kuntien tilanteet.* Ratkaisut voivat olla hyvin erilaisia kunnissa ja ne voivat silti olla lapsen edun mukaisia.
- *Kuljetusten yhdistäminen on muuttunut haasteelliseksi, koska mukaan on tullut hyvinvointialueet.* Sotepuolen asiat ja niihin liittyvä yhteistyö on vaikeuttanut kuljetusten järjestämistä.

Todettiin, että muotoiluihin voi lähettää tarkennuksia kirjallisesti myös jälkikäteen. Kommentit pyydetään lähettämään sähköpostitse. OKM:ssä on tehtävänä luoda seuraava versio kokouksen asioista.

5. Muut esille tulevat asiat

Seuraava kokous to 13.3. klo. 9–11 Meritullinkatu 10/Teams